

מרחבי ילדות: פרטיות ילדים בעידן הדיגיטלי

תקציר

מאת: סאני קלב

בשנת 1992 טען פרופ' רוג'ר הארט כי "Children are undoubtedly the most photographed and the least listened to members of society". בפרפרזה על אמירה זו, במסגרת המאמר המוצע ברצוני לטעון כי בעידן הדיגיטלי, ילדים – כקבוצה – מהווים אחד מהגורמים ה"נעקבים" ביותר טכנולוגית על-ידי אחרים (רשויות המדינה, גורמים מסחריים, הורים), וזאת במקביל לכך שילדים מהווים גורם בעל שליטה מועטה על פרטיותם. אטען כי המציאות הנוכחית מביאה לצמצום ניכר ובעייתיות במרחב הפרטי של ילדים. במסגרת המאמר בכוונתי לבסס את טענתי על יסוד ניתוח המצב המשפטי בנוגע לפרטיות ילדים החל במרחבים הרלוונטיים לחייהם – המרחב הביתי-משפחתי, הבית-ספרי, הציבורי והווירטואלי.

בראשית הדברים וכבסיס לדיון אטען כי פרטיות מהווה ערך חשוב עבור ילדים ובני נוער, וכי קיים צורך בהכרה משמעותית בצורך של קטינים בפרטיות. אטען, על בסיס תיאוריות מתחום הפסיכולוגיה ההתפתחותית, שפרטיות חשובה, ואף קריטית, להתפתחותם התקינה של ילדים ומתבגרים. בנוסף, אנתח את ההצדקות להכרה בזכותם לפרטיות של קטינים על יסוד שני סוגים מרכזיים של הצדקות: הצדקות אינטרנזיות-עצמיות והצדקות אינסטרומנטליות-תכליתיות.

לאחר מכן אמשגי את המרחבים הרלוונטיים לחייהם של ילדים (אותם אני מגדיר כ"מרחבי ילדות"), אזהה את "השחקנים" המרכזיים הפועלים בכל מרחב ואראה כיצד גורמים אלו עושים שימוש ברשת ובאמצעים טכנולוגיים על-מנת לפקח על התנהלותם של ילדים במרחבים אלו ועל מנת לאסוף עליהם מידע לצרכים שונים. מתוך ניתוח תיאורי זה של הדברים אטען כי העידן הדיגיטלי מטשטש את הגבולות בין המרחבים האמורים וכי "מרחב הסייבר" (cyberspace) מביא ליצירת קשרים וחפיפה בין מרחבי הילדות, באופן שמקל על גורמים שונים לעקוב אחר ילדים, לאסוף עליהם מידע, להעבירו הלאה ולחשוף אותו. אטען כי מצב עניינים זה פוגע בפרטיותם של ילדים באופן עמוק ומשמעותי.

לאחר מכן אציג ממצאים עיקריים מתוך ראיונות שערכתי עם כחמישים מתבגרים והורים למתבגרים. מתוך ממצאים אלו אטען כי למרות שילדים מעריכים פרטיות, הם אינם פועלים כמעט כלל להגנה על מידע הנוגע אליהם מול תאגידים מסחריים ורשויות מדינתיות. עוד אטען כי גם הורים למתבגרים, חרף רצונם וחובתם להגן על ילדיהם, אינם עושים כן. אטען כי מצב זה מבהיר את חשיבות תפקידו של המשפט כגורם המגן על פרטיות ילדים מפני גורמים שונים.

בהמשך אנתח את המצב המשפטי החל ביחס לפרטיות ילדים ואראה כי הדין הישראלי אינו מעניק מסגרת התייחסות ייחודית ועקרונית לפרטיותם של קטינים. אראה אפוא, שזכותם המשפטית לפרטיות של קטינים, היקפה ועוצמתה, משתנות בעיקר בתלות במרחב הרלוונטי בו הם נמצאים בכל רגע נתון, ושבתוך זה, שהדין הישראלי אינו מתכתב עם המורכבות הנוצרת במציאות החיים בעידן הדיגיטלי. לאור כך אטען כי מבחינה נורמטיבית, הדין הישראלי – המתבסס בעיקרו בעניין זה על ההבחנה הקיימת בין רשות הפרט לרשות הכלל (הבחנה המבוססת על קטגוריית ה"פרטיות במקומות") – אינו מעניק הגנה מספקת לפרטיותם של ילדים.

לאור האמור אבקש לטעון כי המצב המשפטי בישראל, ההתפתחות הטכנולוגית בעידן הדיגיטלי והאינטרסים של הגורמים השונים, מביאים לצמצום ניכר של המרחב הפרטי של ילדים, וכי מדובר במהלך בעייתי. אטען, בין היתר על יסוד המודל הלסיגיני,¹ כי יש לבחון את הדרכים לשינוי מצב זה, וכי יש דגש בעניין זה בעיקר לקיומו של שיח ציבורי וכינונה של נורמה חברתית ברורה בשאלת פרטיותם של ילדים במרחבים השונים של ילדותם.

¹ LAWRENCE LESSIG CODE : VERSION 2.0, 122 (2006)